

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

The Administration Model Towards Excellence of Vocational Education Institutions in Eastern Region of Thailand

ณัฐพัชร วรพงศ์พัชร¹

พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ²

ธัชกร วงษ์คำชัย³

Ntapat Worapongpat

Phongsak Phakamach

Tachakorn Wongkumchai

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา และ 2) นำเสนอรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาเพื่อหาข้อสรุปองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารสู่ความเป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างเลือกจากสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 9 สถาบัน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหาร จำนวน 18 คน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน ผู้ประกอบการ การท่องเที่ยว และการบริหารการศึกษา ติดต่อได้ที่: dr.thiwat@gmail.com

¹Assist. Prof., Center for Knowledge Transfer, Technology, Community Innovation, Entrepreneurship, Tourism and Educational Administration, e-mail: dr.thiwat@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ติดต่อได้ที่: phongsak.pha@rmutr.ac.th

²Assist. Prof., Rattanakosin International College of Creative Entrepreneurship, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, e-mail: phongsak.pha@rmutr.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ติดต่อได้ที่: tachakorn.w@dru.ac.th

³Assist. Prof., Faculty of Management Science, Thonburi Rajabhat University, e-mail: tachakorn.w@dru.ac.th

โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และแบบสังเกต ระยะที่ 2 การสร้างและนำเสนอรูปแบบ วิเคราะห์ปรับปรุงและสรุปตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร จำนวน 9 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบก๊อสนิมะ และใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนเชิงคุณภาพนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกมี 8 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) ผู้บริหาร (2) ครูผู้สอน (3) ผู้เรียนสายอาชีพ (4) แหล่งเรียนรู้ (5) การบริหารจัดการ (6) เครือข่ายร่วมพัฒนา (7) การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษาและ (8) การพัฒนาทักษะวิชาชีพ และ 2) รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกทั้ง 8 องค์ประกอบมีความเหมาะสม ถูกต้อง เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการสถาบันการอาชีวศึกษาในประเทศไทยเพื่อสู่ความเป็นเลิศต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศ สถาบันการอาชีวศึกษา ภาคตะวันออก องค์ประกอบและตัวชี้วัด

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the components and indicators of management towards excellence of vocational education institutions and 2) to present the management model towards excellence of vocational education institutions. The study uses a mixed methodology research approach. The research procedures consisted of two main phases. Phase I studies a summary of the components and indicators of management excellence. The samples were selected from 9 eastern vocational institutes for the academic year 2022, consisting of small, medium, and large institutions. The informants were 18 administrators using the multistage random sampling technique. The research instruments were

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

the unstructured interview and observation. Phase II is creating and proposing models, analyzing, improving, and summarizing based on experts' opinions by collecting data from 9 executives, snowball sample selection, and structured interview tools. Statistics used to analyze quantitative data include frequency and percentage values, while qualitative uses content analysis.

The research findings revealed that 1) the administrative component towards excellence of vocational education institutions in the eastern region consists of 8 key components: executive, instructor, learner, resources, management, collaboration networks, ICT system development, and professional skills development. 2) The management model for excellence of vocational education institutions in the Eastern region of 8 elements is appropriate, accurate, feasible, and can be utilized by the research theoretical framework. The research results resulted in a desirable model for managing vocational education institutions in Thailand for further excellence.

Keywords: Excellence Administration Model, Vocational Education Institutions, Administrative Key Performance Indicators

บทนำ

บริบทการจัดการศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษาในยุคการปฏิรูปการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา พ.ศ. 2562 ได้กำหนดกรอบคุณภาพของผู้สำเร็จ การศึกษาทุกระดับโดยคุณวุฒิอาชีวศึกษาประเภทวิชาและสาขาวิชาต้องครอบคลุมอย่างน้อย 4 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ความเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัยที่ดี ภูมิใจและ รักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตาม บทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม (2) ด้านความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับ

ข้อเท็จจริง หลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียนหรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎีและหรือข้อเท็จจริงเป็นหลัก (3) ด้านทักษะ หมายถึง ความสามารถปฏิบัติงานซึ่งบุคคลนั้นควรทำได้เมื่อได้รับมอบหมาย โดยสามารถเลือกใช้วิธีการจัดการและแก้ปัญหาการทำงานด้วยทักษะด้านกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตรรกะ ทักษะการหยั่งรู้และความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือทักษะวิถีปฏิบัติที่มีความคล่องแคล่วและความชำนาญในการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิ อาชีวศึกษาแต่ละระดับ และ (4) ด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การใช้ความรู้ ทักษะทางสังคมในการทำงานหรือการศึกษอบริบทเพื่อการพัฒนาวิชาชีพของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถในการสื่อสารภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบและความเป็นอิสระในการดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น ความสามารถในการตัดสินใจ และความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562: 1-11; Uemura & Comini, 2022: 104)

สถาบันการอาชีวศึกษาเป็นสถาบันเพื่อการฝึกอาชีพเป็นสำคัญ ผู้บริหารและครูผู้สอนย่อมเป็นตัวจักรสำคัญต่อแนวทางการปฏิรูปร่างกล่าว อาทิ การพัฒนางานวิชาการ และคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเปิดโอกาสให้หรือร่วมคิดร่วมปฏิบัติงานกับผู้เรียน การส่งเสริมให้ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร การแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและการสอนอย่างเต็มศักยภาพ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การสร้างสถาบันแห่งนวัตกรรมระดับอาชีวศึกษา และควรมีการติดตามผลอย่างเป็นระบบ (Ovbiagele, 2015: 93; Brunetti & Corsini, 2019: 1413) นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานของสถาบัน โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีส่วนร่วมรับรู้อย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน อีกทั้งสถาบันการอาชีวศึกษาได้รับการกระจายอำนาจในการบริหาร ทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การวัดผลและประเมินผล และการสร้างสื่อและแหล่งเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสอดคล้องตามกรอบมาตรฐาน มีแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติจริงซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดให้มีจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพสำหรับการส่งเสริมพัฒนาเป็นแนวทางการขับเคลื่อน

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติการสายอาชีพ รวมถึงการวัดและประเมินผล
สู่การเพิ่มคุณภาพผู้เรียนสายอาชีพเป็นสำคัญ (พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ, 2561: 113;
Uemura & Comini, 2022: 113-114)

ประเทศไทยกำลังยกระดับการพัฒนาประเทศไปสู่ “Thailand 4.0”
โดยกำหนดโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor:
EEC) ซึ่งเป็นการลงทุนขนาดใหญ่ โดยมีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายนำร่อง 3 จังหวัดใน
พื้นที่ภาคตะวันออก ได้แก่ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง การพัฒนากำลังคนระดับสูง
รองรับพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกและระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศมี
วัตถุประสงค์เพื่อเสนอมาตรการและกลไกรองรับการพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนอง
ความต้องการของอุตสาหกรรมที่อยู่ในพื้นที่ EEC ซึ่งจะครอบคลุมอุตสาหกรรม First
S-curve ซึ่งเป็นการลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้วในประเทศ และ New S-curve
ที่เป็นรูปแบบการลงทุนในอุตสาหกรรมใหม่ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่
การขนส่งทางราง พาณิชยนาวี อุตสาหกรรมการบิน และโลจิสติกส์ (สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร, 2560: 1-13) และครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายกำลังคนทั้งระดับ
อาชีวศึกษา ปริญญาตรี โท และเอก โดยมีมาตรการและกลไกที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนา
ระบบข้อมูลและแผนความต้องการบัณฑิตของประเทศและของพื้นที่ EEC การพัฒนา
ความสามารถด้านเทคโนโลยีให้แก่บุคลากรสถานประกอบการที่มีโจทย์การพัฒนากำลังคน
หรือโจทย์การวิจัยร่วมกัน (Training Consortium หรือ R&D Consortium) การส่งเสริม
การพัฒนากำลังคนหรือการวิจัยร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในพื้นที่
ผ่านกลไกสำคัญต่าง ๆ เช่น การบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (Work-integrated
Learning) กลไกเคลื่อนย้ายบุคลากรจากสถาบันอุดมศึกษาไปปฏิบัติงานในสถานประกอบ
การ (Talent Mobility) และการทำวิจัยระดับหลังปริญญาเอกหรือปริญญาโทที่มีโจทย์
วิจัยมาจากสถานประกอบการในพื้นที่ EEC การใช้นวัตกรรมทางการศึกษาแบบ Sandbox
เพื่อพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกันกับความต้องการของสถานประกอบการในพื้นที่ EEC
การจัดหาบุคลากรเพื่อให้บริการคำปรึกษาแก่สถานประกอบการที่ต้องการต่อยอดกลยุทธ์
กิจการไปสู่การวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม การต่อยอดงานวิจัยไปสู่การใช้
ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และการพัฒนาบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐที่ให้
บริการด้านการวิจัยและนวัตกรรมในพื้นที่ EEC ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปภาภัทร

แสงแก้ว และคณะ, 2564: 77) อย่างไรก็ตาม การใช้นวัตกรรมการศึกษาแบบ Sandbox โดยการพัฒนาสถานศึกษาหรือลักษณะองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovative Organization) ที่ต้องมีการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา การบริหารงานใหม่ ๆ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษารวมไปถึงการสร้างนิสัยนวัตกรรมให้เกิดขึ้นกับคนในองค์กรนั้นก็คือ อาจารย์ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่จะต้องมีความคิดริเริ่ม สามารถสรรค์สร้างรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ การสร้างสื่อการเรียนการสอน และใช้รูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาสถาบันการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมการศึกษายุคดิจิทัล (พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, 2566: 162-163)

ดังนั้น สถาบันการอาชีวศึกษาจึงเป็นแหล่งศึกษาและพัฒนาทักษะทางอาชีพแก่ผู้เรียนสายอาชีพที่ต้องสอดคล้องกับบริบทการพัฒนากำลังคนในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยยุค 4.0 ซึ่งปีการศึกษา 2565 สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนผู้เรียน จำนวน 29,348 คน ที่พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน (สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2566: 24) การพัฒนากำลังคนระดับสูงรองรับพื้นที่ EEC ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี รวมถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งการให้บริการทางการศึกษาระดับอาชีวศึกษาย่อมมีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถาบันที่ต้องมีความสนใจเป็นพิเศษ เป้าหมายหลักในการพัฒนาการจัดการสถาบันการอาชีวศึกษาต้องมีประสิทธิภาพ การบริหารใช้รูปแบบและกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบซึ่งต้องมีการวางแผน การปฏิบัติการ ประเมินผล และนำผลไปสู่การปรับปรุงพัฒนา เพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม สถาบันอาชีวศึกษาจึงต้องมีรูปแบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผล มีศักยภาพรองรับการกระจายอำนาจด้านการบริหารและการจัดการศึกษาจากภาครัฐได้อย่างแท้จริงทั้งทางด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เป็นต้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจประเด็นการศึกษาวิจัยการสร้างรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศรวมถึงการนำเสนอรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตทางการศึกษาสายอาชีพที่มี

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

คุณภาพตามมาตรฐาน และการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารที่สอดคล้องกับความต้องการ และความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ให้บริการทางการศึกษาสายอาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยมีขั้นตอนการวิจัย 2 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา และ 2) ระยะที่ 2 การสร้างและนำเสนอร่างรูปแบบของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Populations and Sample)

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 จังหวัด 9 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย วิทยาลัยเทคนิคระยอง วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรี วิทยาลัยเทคนิคชลบุรี วิทยาลัยเทคนิคมาบตาพุด วิทยาลัยเทคนิคตราด วิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ วิทยาลัยอาชีวศึกษาชลบุรี และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ (ชลบุรี) ประจำปีการศึกษา 2565 ประกอบด้วยจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด รวม จำนวน 72 คน สถาบันการอาชีวศึกษาศึกษาเยี่ยมประเภทขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในด้านวิชาการ ด้านบริหารจัดการ และด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถาบันการอาชีวศึกษา โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้น (Multistage Random Sampling) ผู้วิจัยสุ่มสถาบันโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย

(Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก โดยเชื่อว่าพื้นฐานบริบทของสถาบัน การอาชีวศึกษาทั้ง 9 แห่ง มีปรัชญาที่อยู่บนพื้นฐานเดียวกันตามพื้นที่ EEC อีกทั้งบริบท ด้านการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้มีรูปแบบที่ใกล้เคียงกันซึ่งถือได้ว่าโดยรวมมี ความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) ระหว่างสถาบัน ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 สถาบัน โดยมีสถาบันขนาดเล็ก 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคตราดและวิทยาลัยเทคนิค บ้านค่าย ขนาดกลาง 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรีและวิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ และขนาดใหญ่ 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคระยองและวิทยาลัยเทคนิคชลบุรี จำนวนทั้งสิ้น 18 คน

ระยะที่ 2 การสร้างและนำเสนอร่างรูปแบบของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของ สถาบันการอาชีวศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย (Key Informant) ได้แก่ ผู้อำนวยการสถาบัน การอาชีวศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาที่เป็นเลิศ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีลักษณะพิเศษและ มีเงื่อนไขหรือความชำนาญการพิเศษโดยเจาะจงผู้บริหารที่เคยผ่านการบริหารร่วมใน โครงการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) ใช้เพื่อ สัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดในการบริหารสู่ความเป็นเลิศของ สถาบันการอาชีวศึกษา และข้อวิจารณ์อื่น ๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 คน ในสถาบันที่ ได้รับรางวัลการแข่งขันทักษะวิชาชีพระดับชาติ รวมถึงสถาบันการอาชีวศึกษาอดเยี่ยม ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในด้านวิชาการ ด้านบริหารจัดการและด้าน นวัตกรรม และด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

2) แบบสังเกต (Observation) ใช้เพื่อสังเกตการบริหารงานของผู้บริหารสถาบัน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน โดยเน้นสังเกตแบบแผนพฤติกรรมที่ เป็นวิถีชีวิตประจำวันของบุคลากรในสถาบันการอาชีวศึกษา การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ของบุคลากร รวมทั้งสภาพบริบททั่วไปที่เกี่ยวกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศของ สถาบันการอาชีวศึกษา

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

ระยะที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ใช้เพื่อตรวจสอบและสร้างรูปแบบที่เหมาะสมโดยวิธีอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) จำนวน 9 คน โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เพื่อตรวจสอบรายการ (Check List) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของการนำรูปแบบไปใช้ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสมความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ ประโยชน์และข้อวิจารณ์อื่น ๆ

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อให้ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาและความชัดเจนของการใช้ภาษารวมถึงครอบคลุมประเด็นการวิจัย ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ โดยให้พิจารณาว่ารายการใดสอดคล้องให้ 1 รายการใดไม่สอดคล้องให้ -1 และรายการใดไม่แน่ใจให้ 0 จากนั้นจึงคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าดัชนี IOC รายข้ออยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ส่วนการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาไปทดลองใช้กับบุคลากรสถาบันการอาชีวศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.928

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษามี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ การพัฒนารูปแบบ และการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศมาสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) เพื่อสรุปเป็นกรอบแนวคิดขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาแล้วนำมาสร้างเป็นประเด็น ข้อคำถามของการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและแบบสังเกต ขั้นที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตให้สมบูรณ์ นำแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตที่จัดทำสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive interview) ขั้นที่ 3 ประมวลสรุปองค์ประกอบและตัวชี้วัดการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาได้จากการดำเนินการวิจัยที่ได้จากขั้นที่ 1 และ 2

ระยะที่ 2 สร้างและนำเสนอร่างรูปแบบของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษามี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างและนำเสนอร่างรูปแบบของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ได้สร้างจากข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบโดยการสรุปข้อคิดเห็น ข้อวิจารณ์ และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการสัมภาษณ์มาปรับปรุงเพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและสรุปรูปแบบที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขที่สมบูรณ์เสนอเป็นคู่มือ

การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ

ระยะที่ 2 ข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 2 ดำเนินการดังนี้ 1) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้และการสร้างรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา โดยการวิเคราะห์ค่าความถี่และค่าร้อยละ 2) การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ใช้การวิเคราะห์ความถี่และร้อยละ รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งได้จากวิธีการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ข้อค้นพบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนา รูปแบบและองค์การสู่ความเป็นเลิศ รวมถึงเอกสารการประเมินที่เกี่ยวกับองค์ประกอบ

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

และตัวชี้วัดการประเมินสถาบันการอาชีวศึกษามาตรฐานสากล และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถาบันและรองผู้อำนวยการสถาบันการอาชีวศึกษาจากสถาบันที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งชาติไทย ประจำปีการศึกษา 2563-2564 ภาคตะวันออก ตามขนาดของสถาบัน ได้สถาบันขนาดเล็ก 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคตราดและวิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย ขนาดกลาง 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรีและวิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ และขนาดใหญ่ 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคระยองและวิทยาลัยเทคนิคชลบุรี

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดที่สามารถนำมาเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ผู้บริหาร (2) ครูผู้สอน (3) ผู้เรียนสายอาชีพ (4) แหล่งเรียนรู้ (5) การบริหารจัดการ (6) เครือข่ายร่วมพัฒนา (7) การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา และ (8) การพัฒนาทักษะวิชาชีพ ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายด้วยตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 “ผู้บริหาร” (Executive) ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ

- 1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ 2) มีความรู้ความสามารถในงานวิชาการและวิชาชีพ และ 3) มีความเข้าใจในบริบทของ EEC

องค์ประกอบที่ 2 “ครูผู้สอน” (Instructor) ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ 1) ครูผู้สอนต้องมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ 2) มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและใช้วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3) สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร 4) รู้จักใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการเรียนรู้ และ 5) ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสืบค้นข้อมูลจากสื่อหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

องค์ประกอบที่ 3 “ผู้เรียนสายอาชีพ” (Vocational Learner) ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ 1) ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถรอบด้านหรือมีความสามารถพิเศษและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมผ่านการประเมินในระดับชาติ 2) สามารถใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ในการสื่อสารได้ดี 3) มีคุณธรรม จริยธรรม 4) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำความรู้และเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการให้สำเร็จอย่างเหมาะสม และ 5) มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งของไทยและนานาชาติ

องค์ประกอบที่ 4 “แหล่งเรียนรู้” (Resources) ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด คือ

1) บริเวณอาคารสถานที่ รวมถึงห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย บรรยากาศอบอุ่นและส่งเสริมให้ผู้เรียนอยากมาเรียน รักสถาบัน 2) ห้องสมุดมีสภาพแวดล้อม บรรยากาศเอื้อต่อการใช้บริการ มีปริมาณหนังสือ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงพอเหมาะสมและมีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการอ่าน การเรียนรู้ และการค้นคว้าอย่างหลากหลาย 3) มีห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์มีลติมีเดีย ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย 4) เน้นความเป็นเลิศของผู้เรียนตามทักษะวิชาชีพอย่างเพียงพอและสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลอย่างรวดเร็ว และ 5) มีชุดฝึกปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพทุกทักษะอาชีพอย่างครบครัน

องค์ประกอบที่ 5 “การบริหารจัดการ” (Management) ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด

คือ 1) ดำเนินการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2) ประสานความช่วยเหลือและหรือได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากบุคลากร สถาบัน หน่วยงานด้านการศึกษา 3) สามารถแสวงหา ระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความเป็นเลิศในการจัดการศึกษา โดยสามารถบริหารจัดการได้อย่างคล่องตัวตามสภาพ และ 4) นำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้ในการบริหารจัดการครอบคลุมภารกิจทุกด้านของสถาบัน

องค์ประกอบที่ 6 “เครือข่ายร่วมพัฒนา” (Collaboration Network) ประกอบด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ

1) มีเครือข่ายสนับสนุนจาก สมาคม ชมรม สถาบันอุดมศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน 2) มีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับเดียวกันเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาทุก ๆ ระดับ และ 3) สถาบันเป็นแหล่งวิทยากรในการให้ความรู้และบริการชุมชน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบที่ 7 “การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา” (ICT System in Education Development) ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ

1) มีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศพื้นฐานที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ 2) จัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ทันสมัย ทันต่อการใช้งาน 3) นำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ในการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอน และ 4) เผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับกิจกรรมในสถานศึกษาและผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

องค์ประกอบที่ 8 “การพัฒนาทักษะวิชาชีพ” (Technical Skill Development) ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด คือ 1) มีโครงการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพอยู่เสมอ 2) มีการส่งผู้เรียนไป ฝึกปฏิบัติการหรือแลกเปลี่ยนทั้งในระดับชาติและนานาชาติ 3) นำผลที่ได้จากการฝึกทักษะมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน และ 4) จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะในสถานประกอบการและนำผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยยังสามารถระบุรูปแบบและกระบวนการที่สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศในการบริหารของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) และ 2) วงจรคุณภาพ DEMMING (PDCA, Plan-Do-Check-Act) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถาบันการอาชีวศึกษาจากสถาบันที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งชาติ ประจำปีการศึกษา 2563-2564 ในภาคตะวันออกตามขนาดของสถาบัน โดยมีสถาบันขนาดเล็ก 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคตราดและวิทยาลัยเทคนิคบ้านค่าย ขนาดกลาง 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคจันทบุรีและวิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ และขนาดใหญ่ 2 สถาบัน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคระยองและวิทยาลัยเทคนิคชลบุรี ซึ่งมีรายละเอียดตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กร หรือหน่วยงานในปัจจุบันเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต (SWOT)

จุดแข็ง (S - Strengths) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรนั้นเองว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นที่องค์กรควรนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ และควรดำรงไว้เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร

จุดอ่อน (W - Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรจากมุมมองว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นจุดด้อย ข้อเสียเปรียบที่องค์กรควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร

โอกาส (O - Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรว่าปัจจัยใดที่สามารถส่งผลประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กร

ในระดับมหภาค และองค์กรสามารถถ่วงดุลข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้หน่วยงานเข้มแข็งขึ้นได้

อุปสรรค (T-Threats) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรว่าปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบในระดับมหภาคในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพองค์กรให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญแรงกระแทกดังกล่าวได้

ขั้นที่ 2 ขั้นการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ DEMMING (PDCA, Plan-Do-Check-Act)

P - Plan วางแผน โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ และตั้งเป้าหมาย กำหนดขั้นตอนวิธีการ และระยะเวลา จัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นทั้งในด้านบุคคล เครื่องมือ งบประมาณ

D - Do ปฏิบัติ โดยการทำความเข้าใจและลงมือปฏิบัติตามแผน

C - Check ตรวจสอบ เพื่อติดตามความคืบหน้า และดูแลสำเร็จของงานเมื่อเทียบกับแผน

A - Act ปรับปรุงการดำเนินการให้เหมาะสม หากการปฏิบัติเป็นที่น่าพอใจก็จัดให้เป็นมาตรฐาน เพื่อเป็นแนวทางให้ปฏิบัติต่อไป หากการปฏิบัติมีข้อควรปรับปรุงให้กำหนดวิธีการปรับปรุงต่อไป

จากขั้นที่ 1 และ 2 สามารถนำไปร่างรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ซึ่งประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ผู้บริหาร (2) ครูผู้สอน (3) ผู้เรียนสายอาชีพ (4) แหล่งเรียนรู้ (5) การบริหารจัดการ (6) เครือข่ายร่วมพัฒนา (7) การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา และ (8) การพัฒนาทักษะวิชาชีพ และแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศในการบริหารของสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) และ 2) วงจรคุณภาพ DEMMING (PDCA: Plan-Do-Check-Act)

นำเสนอรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทย

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ซึ่งได้จากการพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และการนำไปใช้ประโยชน์ของร่างรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช่วิธีอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน และใช้วิธีสัมภาษณ์แบบ ปฏิสัมพันธ์ (Interactive interview) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศ ของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก จำนวน 8 องค์ประกอบ คือ (1) ผู้บริหาร (2) ครูผู้สอน (3) ผู้เรียนสายอาชีพ (4) แหล่งเรียนรู้ (5) การ บริหารจัดการ (6) เครือข่ายร่วมพัฒนา (7) การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา และ (8) การพัฒนาทักษะวิชาชีพ และหาแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศในการบริหาร ของสถาบันการอาชีวศึกษาประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและ ภายนอก (SWOT Analysis) และ 2) วงจรคุณภาพ DEMMING (PDCA: Plan-Do-Check-Act) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมเป็นไปได้ ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน การเป็นต้นแบบการบริหารงานจริงของสถาบันการอาชีวศึกษาสำหรับประเทศไทยได้ โดยมีปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จจากการกำกับติดตามการนำรูปแบบไปใช้ที่อาศัยตัวชี้วัดและ ประเมินผลอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถแสดงดังภาพที่ 1 ของรูปแบบการบริหารสู่ความเป็น เลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพที่ 1: รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มา: Phakamach et al. (2023: 16-17)

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีองค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบ และแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ SWOT และ 2) วงจรคุณภาพ PDCA

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบจากรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลจากการวิจัย พบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ผู้บริหาร (2) ครูผู้สอน (3) ผู้เรียนสายอาชีพ (4) แหล่งเรียนรู้ (5) การบริหารจัดการ (6) เครือข่ายร่วมพัฒนา (7) การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา และ (8) การพัฒนาทักษะวิชาชีพ โดยมี 33 ตัวชี้วัด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าสถาบันการอาชีวศึกษาเป็นแหล่งศึกษาซึ่งให้บริการที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสายอาชีพ ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในสถาบันต้องมีความสนใจต่อเป้าหมายในการพัฒนาตามแผนแม่บทที่กำหนด การบริหารต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผล สถาบันการอาชีวศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการอาชีวศึกษาไทยให้พร้อมสำหรับการแข่งขันในเวทีโลก การเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานโดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์การที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาให้คนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถ มีทักษะ ความถนัด ความชำนาญ โดยพร้อมจะขับเคลื่อนและยกระดับการพัฒนาอาชีวศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาเยาวชนของชาติเพื่อเข้าสู่โลกยุคโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและการสื่อสารที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังผลการวิจัยที่ได้ทั้ง 8 องค์ประกอบ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของลำดับความสำคัญขององค์ประกอบตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยอาจมาจากความแตกต่างของบริบทในเรื่องทรัพยากร ความต้องการในการพัฒนา และการให้ความสำคัญของรูปแบบในกระบวนการบริหาร แต่โดยภาพรวมก็ยังมีความคิดเห็นที่ตรงกันใน 8 องค์ประกอบข้างต้น โดยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรียา ห้าวหาญ และ

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

คณะ (2559: 315-328), Galvão et al. (2018: 315-328) และ Okolie et al. (2021: 92-110) ในด้านการกำหนดเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน มีมาตรฐาน และความคาดหวังต่อผู้เรียนทุกคนสูง ความเป็นผู้นำ สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีความร่วมมือและการสื่อสารในระดับสูง การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนอยู่ในระดับสูง จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยทั้ง 8 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมตามคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบที่อธิบายได้ตามเหตุผลข้างต้น

2. ผลจากการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากการค้นพบรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ผู้บริหาร (2) ครูผู้สอน (3) ผู้เรียนสายอาชีพ (4) แหล่งเรียนรู้ (5) การบริหารจัดการ (6) เครือข่ายร่วมพัฒนา (7) การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา และ (8) การพัฒนาทักษะวิชาชีพ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ว่า

1) **ผู้บริหาร** เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เนื่องจากคุณภาพของสถาบันเป็นประเด็นปัญหาหนึ่งที่สังคมไทยกำลังให้ความสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการกำลังพยายามที่จะปรับปรุงคุณภาพของสถาบันการศึกษาด้วยการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทและแผนงานที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพสถาบัน และเพื่อหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขวิกฤตในเรื่องคุณภาพการศึกษาโดยรวม ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาก็คือผู้บริหารนั่นเอง ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถในงานวิชาการ งานวิจัย และการบริหารสถานศึกษาสายอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และ ประจทิพย์ เสยกระโทก (2557: 145-160) ในเรื่องของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่สำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบว่าผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาจะมีความสำคัญในการนำสถาบันไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมายในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยผู้บริหารต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขอบท่าในสิ่งใหม่ ๆ เป็นผู้ริการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการจูงใจ การกระตุ้นให้ผู้อื่นมี

การเปลี่ยนได้ต้องมีการเรียนรู้การเป็นผู้นำในการตัดสินใจและการปกครองโดยผู้อื่นมีส่วนร่วม รวมถึงการสร้างเครือข่ายและการจัดรูปองค์กรให้สอดคล้องกับบริบททางการศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 อนึ่งผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาเปรียบเทียบกับผู้บริหารระดับสูงใน องค์กรภาคธุรกิจที่มีอำนาจตัดสินใจทั้งด้านการวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และการสร้างความร่วมมือ ซึ่งต้องอาศัยความรู้และทักษะการจัดการ เพื่อให้การบริหารสถาบันสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมรวมถึงการพัฒนาใน โครงการระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกต่อไป (Phakamach et al., 2023: 3)

2) **ครูผู้สอน** เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันกล่าวได้ว่าคุณภาพผู้เรียนซึ่งเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของครู แม้ว่าการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพสูงสุดจะมีปัจจัยหลายประการ ทั้งความพร้อมของผู้เรียน ความพร้อมของครู สภาพแวดล้อมรอบตัว สังคม และประเทศชาติ รวมถึงการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา ดังนั้นครูต้องมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอและใช้วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร อีกทั้งต้องรู้จักใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบกับให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสืบค้นข้อมูลจากสื่อหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ถวิกา เมฆอัครมกรณ์ และ สุวรรณ นาควิบูลย์วงศ์ (2560: 271-283) ที่พบว่าทักษะ สมรรถนะ และพฤติกรรมส่วนตัวของครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพทางการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bell & Liu (2019: 209-227) และ Georgiadou et al. (2020: 89-103) ที่กล่าวถึงการเป็นครูระดับอาชีวศึกษาว่าควรมีการฝึกปฏิบัติการสายอาชีพรูปแบบต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ครูสามารถเป็นต้นแบบการพัฒนาสายงานอาชีพที่ต้องใช้ทักษะชำนาญการพิเศษ การสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวโน้มหรือกระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดอาชีวศึกษาในศตวรรษที่ 21

3) **ผู้เรียนสายอาชีพ** เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากการมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อความเป็นเลิศ

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

ทางความรู้ความสามารถและตอบสนองความถนัดตามความสนใจของผู้เรียนแล้ว สถาบันจำเป็นต้องเสริมสร้างสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนเพื่อให้ได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ในการพัฒนาตนเอง มีทักษะการดำรงชีวิตและเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าและรับผิดชอบต่อสังคม การเสริมสร้างทักษะการอาชีพเพื่อตอบโจทย์อุตสาหกรรม 4.0 การส่งเสริมให้เป็นเยาวชนให้พร้อมเป็นพลโลกในอนาคต โดยมีประเด็นที่สำคัญคือ ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถรอบด้านและทักษะการอาชีพหรือมีความสามารถพิเศษ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมผ่านการประเมินในระดับชาติและมุ่งสู่นานาชาติ อีกทั้งสามารถใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ในการสื่อสารได้ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำความรู้และเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ในการทำงานให้สำเร็จอย่างเหมาะสมมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งของไทยและนานาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Naziz (2019: 1428-1443) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนสายอาชีพต่อการฝึกทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับสมรรถนะของผู้เรียนให้มากที่สุดจะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาประสบผลสำเร็จรวดเร็วยิ่งขึ้น

4) แหล่งเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากยุคเศรษฐกิจดิจิทัลที่ผลักดันให้สถาบันการอาชีวศึกษาต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาและต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ปรับสภาพแวดล้อมให้อื้ออำนวยต่อการศึกษาของผู้เรียนและเพื่อจะให้เกิดภาพรวมในการพัฒนาให้เป็นสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่ดำรงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้สถาบันการศึกษาต้องมีการปรับตัวหรือสร้างความคล่องตัว ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายในสถาบันให้เร็วที่สุด ดังนั้นสถาบันการอาชีวศึกษาควรที่จะปรับปรุงและพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ รวมถึงห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย บรรยากาศอบอุ่นและส่งเสริมให้ผู้เรียนสายอาชีพอยากมาเรียน รักสถาบัน ห้องสมุดมีสภาพแวดล้อมบรรยากาศเอื้อต่อการใช้บริการ มีปริมาณหนังสือสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงพอ และเหมาะสม มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการอ่าน การเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติการ และการค้นคว้าอย่างหลากหลายมีห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์มีแล็บมีเดีย ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย เน้นความเป็นเลิศของผู้เรียนตามสาขา

วิชาชีพอย่างเพียงพอและสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้หรือสืบค้นข้อมูลอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bhurtel (2015: 77-84) และ Uemura & Comini (2022: 102-116) ที่ได้กล่าวถึงการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในระดับอาชีวศึกษา ควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่เหมาะสม และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จครบทุกมิติ

5) การบริหารจัดการ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารจัดการอาชีวศึกษาที่มีคุณภาพเป็นเป้าหมายสำคัญในการสร้างโอกาสให้กับเยาวชนให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและอุตสาหกรรม 4.0 ตามเจตนารมณ์ของโครงการ EEC เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมีผลมาจากแนวทางการบริหารการจัดการสถานศึกษาสู่คุณภาพตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ดังนั้นสถาบันการอาชีวศึกษาควรต้องดำเนินการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ประสานความช่วยเหลือและหรือได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากบุคลากร สถาบัน หน่วยงานด้านการศึกษา สามารถแสวงหาและระดมทรัพยากรรวมถึงเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาความเป็นเลิศในการจัดการอาชีวศึกษา โดยสามารถบริหารจัดการได้อย่างคล่องตัวตามสภาพ และนำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศหรือการบริหารเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการบริหารจัดการครอบคลุมภารกิจทุกด้านของสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Bhurtel (2015: 77-84) ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับการบริหารจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนกลยุทธ์ของสถาบัน 2) การประเมินกลยุทธ์ของสถาบัน 3) การกำหนดทิศทางของสถาบัน 4) การกำหนดกลยุทธ์ของสถาบัน 5) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ของสถาบัน และ 6) การนำกลยุทธ์ของสถาบันไปปรับปรุง เป็นต้น

6) เครือข่ายร่วมพัฒนา เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาในการระดมสรรพกำลังเพื่อสร้างความร่วมมือกับองค์กรและเครือข่ายให้ร่วมกันขับเคลื่อนมุ่งไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาสถาบัน

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ดังนั้นสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องมีเครือข่ายสนับสนุนจากสมาคม ชมรม สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน มีสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับเดียวกันเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาทุก ๆ ระดับ สถาบันการอาชีวศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการในการให้ความรู้และบริการชุมชน และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lester (2015: 102-116) และ Lee et al. (2022: 347-359) ที่พบว่าการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน การสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ หน่วยงาน และสถาบันอื่น ๆ ที่จัดการศึกษาและการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถาบันอาชีวศึกษาและองค์กรอื่น ๆ จะมีส่วนช่วยให้สถาบันอาชีวศึกษานั้นมุ่งสู่ความเป็นเลิศได้ในอนาคต

7) การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากในการจัดการศึกษายุคดิจิทัลเป็นที่ยอมรับกันว่าข้อมูลสารสนเทศเป็นทรัพยากรที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้ใดได้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องรวดเร็วกว่าจะเป็นผู้ได้เปรียบเพราะสามารถใช้สารสนเทศเหล่านั้นในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ดังนั้นข้อมูลสารสนเทศจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ โดยเฉพาะการวางแผนการศึกษาและการกำหนดนโยบายต้องมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ มีความละเอียด ครบถ้วน ถูกต้อง ตรงตามความต้องการ และทันสมัยจึงช่วยให้การวางแผนการบริหารจัดการและการตัดสินใจดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้ามหากหน่วยงานใดไม่ได้มีการนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ในการปฏิบัติงานก็ย่อมเสี่ยงต่อความผิดพลาดสูงและผลการดำเนินงานก็จะไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาจำเป็นต้องมีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศพื้นฐานที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ จัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ทันสมัย ทันต่อการใช้งาน นำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน เผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับกิจกรรมในสถาบันและผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhao & Ko (2020: 987-1000) ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาต้องมีการนำมาใช้ประโยชน์และพัฒนา

อย่างเป็นระบบ โดยจะสามารถเป็นระบบสนับสนุนการปฏิบัติการของผู้เรียนและช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติตามต้องการได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาระวิ ศุขโรจน์ (2556: 246-259) และ พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ (2562: 357-372) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงย่อมต้องใช้เทคโนโลยีและสื่อต่าง ๆ ประกอบกัน ดังนั้นการใช้สื่อเพื่อบูรณาการวิธีการสอนนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งเพราะผู้สอนต้องรู้จักประเภทของสื่อ วิธีการใช้สื่อและ กิจกรรมต่าง ๆ ในระบบไอซีทีและนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างถ่องแท้ก่อนที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

8) การพัฒนาทักษะวิชาชีพ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากทักษะวิชาชีพของผู้เรียนสายอาชีพในระดับอาชีวศึกษาเป็นทักษะที่ถูกกำหนดขึ้นตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา ผู้บริหารสถาบันจะต้องเข้าใจถึงความสำคัญในประเด็นดังกล่าว โดยให้ถือเป็นประเด็นสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ European Centre for the Development of Vocational Training (2017: 45-47), Terentyeva et al. (2018: 1041-1055), Sinlarat (2020: 60-75), Phakamach et al. (2023: 1-19) รวมถึงงานวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ (2561: 112-128) และ Zhao & Ko (2020: 987-1000) ที่พบว่า การฝึกประสบการณ์สายอาชีพ ประกอบด้วย การพัฒนาประสบการณ์สายอาชีพที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันโดยคำนึงถึงสภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สถานประกอบการ และผู้ปกครอง ประกอบด้วย 3 รายการ ดังเช่น 1) สำรวจ วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของสถานประกอบการเพื่อใช้เป็นข้อมูลพัฒนาหลักสูตรและการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร 2) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อเพิ่มพูนความรู้นอกหลักสูตรโดยเน้นการมีส่วนร่วมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และ 3) เป็นผู้นำในการจัดทำแผนงานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านตลาดแรงงานไทยเพื่อมุ่งเป้าสู่อาเซียนและเวทีโลก เป็นต้น ดังนั้นการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาจึงต้องเน้นการพัฒนาทักษะวิชาชีพของผู้เรียนให้มีสมรรถนะ (Competency) ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาที่กำหนด

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

บทสรุป

จากผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่ค้นพบจากการนำเสนอรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และสามารถนำมาสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ผู้บริหาร (2) ครูผู้สอน (3) ผู้เรียนสายอาชีพ (4) แหล่งเรียนรู้ (5) การบริหารจัดการ (6) เครือข่ายร่วมพัฒนา (7) การพัฒนาระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา และ (8) การพัฒนาทักษะวิชาชีพ โดยมี 33 ตัวชี้วัด

2. รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สามารถกำหนดแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่ความเป็นเลิศในการบริหารของสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) และ 2) วงจรคุณภาพ DEMMING (PDCA) โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม เป็นไปได้ ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีการวิจัย อนึ่งผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาเปรียบเทียบกับผู้บริหารระดับสูงในองค์กรภาคธุรกิจที่มีอำนาจตัดสินใจทั้งด้านการวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และการสร้างความร่วมมือ ซึ่งต้องอาศัยความรู้และทักษะการจัดการเพื่อให้การบริหารสถาบันสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมรวมถึงการพัฒนาในโครงการระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งเป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพสถาบันการอาชีวศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาโดยตรง ควรนำรูปแบบที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปศึกษารายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ พิจารณาประกอบกับการตัดสินใจเลือกรูปแบบในการบริหารงานเพื่อให้สามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาสถาบันได้จริง โดยเน้นแนวคิดเรื่องการบริหารสู่ความเป็นเลิศและให้การสนับสนุนปัจจัยทรัพยากรการบริหารจัดการที่เหมาะสมและเพียงพอ สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในพัฒนาการบริหารงานของสถาบันอาชีวศึกษาให้เป็นเลิศมากขึ้น โดยพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพจริงของสถาบันเพื่อผลักดันให้สถาบันเป็นเลิศในทุกด้าน พร้อมทั้งเตรียมการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อีกทั้งมีการกำกับติดตามและประเมินผลในการนำไปใช้เป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพสถาบันให้เป็นเลิศตามที่กำหนดทุกประการ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1) ควรศึกษาวิจัยในการนำรูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ไปทดลองใช้ในการบริหารงานของสถาบันการอาชีวศึกษาเพื่อสรุปภาพรวมของรูปแบบและความถูกต้องเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบและตัวชี้วัดต่อไป

3.2) ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกในการสังเคราะห์แต่ละองค์ประกอบและตัวชี้วัดทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเน้นองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถาบันการอาชีวศึกษาให้เทียบเท่าหรือมุ่งหน้าไปสู่มาตรฐานสากล

รายการอ้างอิง

ถวิภา เมฆอัคฆกรรม, และ สุวรรณ นาควิบูลย์วงศ์. (2560). การสังเคราะห์องค์ประกอบของครูมืออาชีพทางอาชีวศึกษาในประเทศไทย. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 11(2), 271-283.

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

- ปภำภัทร แสงแก้ว, ปรางทิพย์ เสยกระโทก, สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาล, และ พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2564). องค์ประกอบการจัดองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษายุคดิจิทัล สำหรับสถาบันการอาชีวศึกษาภายใต้สถานการณ์วิถีปกติใหม่ในประเทศไทย. วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1. วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา, 5(2), 75-89.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, และ ปรางทิพย์ เสยกระโทก. (2557). ภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ สำหรับผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 9(2), 145-160.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, ปภำภัทร แสงแก้ว, และ ปรางทิพย์ เสยกระโทก. (2561). ภาวะผู้นำทางวิชาการสมรรถนะสูงของผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทย. การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติด้านมนุษยศาสตร์และสังคมวิทยา ครั้งที่ 8, 29-30 พฤศจิกายน 2561, (น.112-128) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, พิภพ วังเงิน, และ วรณรี ปานสิริ. (2562). ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ขององค์กรที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการใช้ระบบไอซีทีเพื่อการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกของประเทศไทย. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ครั้งที่ 3, 18-19 มกราคม 2562, (น.357-372). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2566). นวัตกรรมทางการศึกษา: องค์ประกอบและกลไกการพัฒนาสถาบันการศึกษาไทยสู่สากล. วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 3(2), 161-180.
- ภารวี ศุขโรจน์. (2556). รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาเอกชนสู่ความเป็นเลิศ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 15(4), 246-259.
- สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออก. (2566). รายงานประจำปี พ.ศ. 2565. <https://www.ivee.ac.th/index.php/รายงานประจำปี>

- สุริยา ห้าวหาญ, ธัชชัย จิตรนันท์, และ วีรพล สารบรรณ. (2559). รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 10(3), 315-328.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). *กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC)*. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=45250
- Bell, R., & Liu, P. (2019). Educator Challenges in the Development and Delivery of Constructivist Active and Experiential Entrepreneurship Classrooms in Chinese Vocational Higher Education. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 26(2), 209-227.
- Bhurtel, A. (2015). Technical and Vocational Education and Training in Work force Development. *Journal of Training and Development 2015*, 1(1), 77-84.
- Brunetti, I., & Corsini, L. (2019). School-to-Work Transition and Vocational Education: a Comparison Across Europe. *International Journal of Manpower*, 40(8), 1411-1437.
- European Centre for the Development of Vocational Training. (2017). *Exploring Leadership in Vocational Education and Training*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Galvão, A., Marques, C.S., & Marques, C.P. (2018). *Antecedents of Entrepreneurial Intentions Among Students in Vocational Training Programmes*. *Education + Training*, 60(7/8), 719-734.

รูปแบบการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสถาบันการอาชีวศึกษา
ในภาคตะวันออกของประเทศไทย

- Georgiadou, I., Vlachou, A., & Stavroussi, P. (2020). Development of the “Special-Vocational-Education-Service-Quality Scale: Listening to the Voices of Students with Intellectual Disability. *Quality Assurance in Education*, 28(2), 89-103.
- Lee, S.-Y., Lee, J.C.-K., & Lam, B.Y.-H. (2022). Does renaming improve public attitudes toward vocational education and training in higher education? Evidence from a survey experiment. *Education + Training*, 64(3), 347-359.
- Lester, S. (2015). A Vocational Qualifications System Fit for Sdults? Revisiting Some Ideas from the University for Industry. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 5(2), 102-116.
- Naziz, A. (2019). Collaboration for Transition Between TVET and University: a Proposal. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 20(8), 1428-1443.
- Okolie, U.C., Elom, E.N., Igwe, P.A., Binuomote, M.O., Nwajiuba, C.A., & Igu, N.C.N. (2021). Improving Graduate Outcomes: Implementation of Problem-based Learning in TVET Systems of Nigerian Higher Education. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 11(1), 92-110.
- Ovbiagele, A.O. (2015). Vocational Education for Socio-Economic and Technological Development of Nigeria. *Global Journal of Interdisciplinary Social Sciences*, 4(4), 15-18.
- Phakamach, P., Panjarattanakorn, D., & Onsampant, S. (2023). Conceptualization and Development of Digital Leadership to Drive Corporate Digital Transformation for Sustainable Success. *International Journal of Educational Communications and Technology*, 3(2), 27-39.

- Phakamach, P., Panjarattanakorn, D., Saengkaew, P., Pangthai, S., & Onsompant, S. (2023). Innovative Practices in Vocational Education Administration. *International Journal of Educational Communications and Technology*, 3(2), 1-19.
- Sinlarat, P. (2020). The Path to Excellence in Thai Education. *RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management*, 1(2), 60-75.
- Terentyeva, I.V., Kirillova, O., Kirillova, T., Pugacheva, N., Lunev, A., Chemerilova, I., & Luchinina, A. (2018). Arrangement of Cooperation Between Labour Market and Regional Vocational Education System. *International Journal of Educational Management*, 32(6), 1041-1055.
- Uemura, M.R.B., & Comini, G.M. (2022). Determining Factors in the Performance of Integrated Vocational Education Schools. *Revista de Gestão*, 29(2), 102-116.
- Zhao, Y., & Ko, J. (2020). How do teaching quality and pedagogical practice enhance vocational student engagement? A Mixed-method Classroom Observation Approach. *International Journal of Educational Management*, 34(6), 987-1000.

Received: July 3, 2022

Revised: October 8, 2023

Accepted: October 19, 2023